

Ἀριθ. 681 — Λεπτά εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΔ΄.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΖ΄.

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦνται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἑτήσια. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδ. Παρθενωνεῖου 14.

15 Ἰανουαρίου 1889

Αριστομένης Προβελέγιος

Ρήγας Φεραίος [ἀπόσπασμα: «ἐκ τῆς Β' πράξεως»]

Δράμα

Εστία, Αθήνα

τμ. 27, τχ. 681 (15 Ἰανουαρίου 1889), σ. 40-41

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

ΔΡΑΜΑ

(Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Β'. πράξεως.)

Η ΣΚΗΝΗ ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ, ΕΝ ΤΩ ΟΙΚΩ ΤΟΥ ΡΗΓΑ.

Ῥήγας, Οἰκονόμου, Παπᾶ Κοσμᾶς, Κανταρτζῆς, Ἀργέντης, Φώτιος, Καπετάν Στάθης.

Εἰσέρχεται ὁ Σητσαῖος, σείων ἐπιστολὴν ὑπὲρ τῆρ κεφαλῆν του.

Σητσαῖος (πρὸς τὸν Ῥήγαν).

Σοῦ φέρω εὐαγγέλια χαρᾶς! ὁ Βοναπάρτης εἰς Βενετιάν σε καλεῖ νὰ συνεννοηθῆτε.

Ἵλοι (ἐκτὸς τοῦ Οἰκονόμου).

Ζήτω ὁ μέγας στρατηγός! ὁ Βοναπάρτης ζήτω!

Ῥήγας (συγκεινημένος).

Ἔ! νὰ φιλήσω ἤθελα τὸ στόμα τοῦ προφέρει αὐτὰ τὰ λόγια τὰ χρυσᾶ, τοῦ οὐρανοῦ τὰ λόγια.

(Ἐταρκαλίζεται τὸν Σητσαῖον ἔνθακρυς).

Πατρίς, εὐφραίνου! διὰ σὲ τὰ δάκρυά μου τρέχουν.

Σητσαῖος.

Ἔ Ῥήγα, εἶσαι εὐτυχῆς κ' εὐτυχιστέρ' ἀκόμα εἶν' ἡ πατρίς, ποῦ τέκνον της καυχᾶται ὅτι σ' ἔχει. Ἐμάγευσες, ἐκέρδισες μὲ τὸ ὑπόμνημά σου τὸν ἄνθρωπον τὸν ἔκτακτον. — Πλὴν διάβασε τὸ γράμμα.

Ῥήγας. (Ἀποσφραγίζων καὶ ἀναγινώσκων τὴν ἐπιστολὴν ἐν συγκινήσει).

Τώρα τολμῶ ἐλευθερον τὸ πέτασμα ν' ἀφήσω τῶν τολμηρῶν ἐλπίδων μου! Τώρα τολμοῦν οἱ πόθοι νὰ τρέξουν ἀχαλίνωτοι στὸ πύρινόν των ἄρμα καὶ νὰ ἐγγιζοῦν τ' οὐρανοῦ τὴν ζαφειρένια στέγη!

(Παρατηρεῖ τὴν ἐπιστολὴν)

Σητσαῖος.

Τὴν ἔγραψεν ὁ ἴδιος.

Ῥήγας.

Ἀκούετε, ὦ φίλοι!

Ἐχάραξε τὰ γράμματα τὸ σιδερένιο χέρι, ποῦ τῆς δουλείας τὸν ἀγρὸν τὸν ἄκαρπον ὀργόνει.

(Ἡ ἐπιστολὴ γίγεται ἀνάρπαστος ἀπὸ τὰς χεῖράς του. Ἐξαλλος ἐνθουσιασμός)

Φώτιος (ἀσπαζόμενος τὴν ἐπιστολὴν).

Ἄφησ' τὸ γράμμα ν' ἀσπασθῶ τοῦ νέου Ἀλεξάνδρου.

Κανταρτζῆς

Τοῦ μέλλοντος συμμάχου μας.

Στάθης.

Τοῦ τρόμου τῶν τυράννων.

Κοσμᾶς (ὑψῶν τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανό).

Νῦν ἀπολύεις, Δέσποτα! — Εὐτυχισμέν' ἡμέρα! Εἶθε τὸ φῶς σου τὸ λαμπρὸν νὰ προμηνύῃ πλέον ἐλευθερίας ἄνοιξιν εἰς χιλιάδες δούλους!

(Ἵ Οἰκονόμου ἕσταται ὠχρὸς καὶ τεταραγμένος.)

1) Ὁ ἐν Περιεστῇ καταθούς τὸν Ῥήγαν εἰς τὴν Αὐστριακὴν ἀτυνομία.

Ῥήγας (ὡσεὶ κατ' ἰδίαν).

Καρδιά μου, μὴ ζαλίζεσαι ἀπ' τῆς χαρᾶς τὴν μέθην. Ἐὰν ἡ ποθητὴ στερεὰ πλησίον μας προβάλλῃ, πλὴν θάλασσα ἕως ἐκεῖ ἀπλόνεται ἀκόμα, ποῦ ἔχει βάθη καὶ κρημνοὺς καὶ τρικυμίας τρέφει.

(πρὸς τὸν Σητσαῖον).

Λοιπὸν τὸν εἶδες; ἤκουσες λοιπὸν τὴν λαλιάν του;

Σητσαῖος.

Τὸν εἶδα, μοῦ ἐλάλησε. Μοῦ εἶπε πῶς εἰξεύρει καὶ ἐκτιμᾷ τοὺς εὐγενεῖς ἀγῶνας καὶ σκοπούς σου καὶ ἔχει τὴν διάθεσιν νὰ τοὺς ὑποστηρίξῃ. Πρὶν γράψῃς, ἤξευρε πολλὰ ἀπ' τοὺς Στεφανοπούλους, ποῦ πέρυσι ταξίδευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλην καὶ εἰς τὸν Ναπολέοντα ζωγράφισαν μὲ πόνον τὰ πάθη τῆς πατρίδος μας, τοὺς πόθους, τοὺς παλ-

[μοὺς της.

Αὐτοὶ τὸν δρόμον ἄνοιξαν εἰς τὸ ὑπόμνημά σου.

Ῥήγας.

Γνήσια τέκνα τοῦ Μωρηᾶ!

Κοσμᾶς.

Εὐλογημένα νᾶσθε!

Σητσαῖος.

Μοῦ εἶπεν - ὦ, τὰ λόγια του τὰ στρογγυλὰ καὶ λίγα ἦταν χρυσάφι καθαρὸν γιὰ τῆς ἐλπίδες δούλων. Φίλοι, νὰ τὸν ἐβλέπετε ἐνῶ μοῦ ὠμιλοῦσε, πῶς ἔλαμπε καὶ ἄστραπτε τὸ μάτι τὸ βαθύ του, ὅπου θαρρεῖς ἐπλάσθηκε τὸ μέλλον νὰ διαβάξῃ καὶ σὰν τὴν ἀστραπὴν γοργὸν τὴν σφαῖραν ν' ἀγκαλιάξῃ! Ἐγὼ στεκόμουν ἄφωνος, ὡς ἄν γοητευμένος, κ' ἐστήθονα μὲ θαυμασμόν τὸ μάτι μου ἐπάνω εἰς τὴν μεγαλοπρέπεια ἐκείνου τοῦ μετώπου, ποῦ ἦτον ἄξιον νὰ φορῆ τὸ στέμμα τῆς γῆς ὅλης, τὰ στέμματ' ἂν δὲν ἤρχετο τῆς σφαίρας νὰ συντριψῇ. Καὶ ἔπειτα τί στρατηγοὶ κοντὰ του νικηφόροι καὶ πρίγκιπες ἰταλικοὶ καὶ βασιλεῖς καὶ δούκες, ποῦ εἶτε οἰκιοθελῶς, εἶτε ἀπὸ ἀνάγκην τοὺς θρόνους των ἀρνήθησαν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν κ' ἐστέκοντο τριγύρω του, ὡς ἂν ἄπλοῖ πολῖται!

Ἔ, ποιά εἰκὼν τῆς θεϊκῆς, σεμνῆς ἐλευθερίας, ποῦ ἔσυρε στὸ ἄρμα της δειλὴν, ταπεινωμένην τὴν γραίαν, τὴν ἀμαρτωλὴν, τὴν φαύλην δεσποτείαν! Ἐνόμισα πῶς βρέθηκα εἰς πόλιν ἄλλης σφαίρας, καὶ ὅχι στὴν δεσποτικὴν τῆς Βενετίας πόλιν.

Ἔ Ὀλην τὴν κατεστόλιζεν ἡ τρίχρωμος σημαία: τὰ πλοῖα, τὰ νησάκια της, τὰς στέγας τοὺς ἐξώστας.

Τὸν λέοντα τὸν χάλκινον μὲ τ' ἀνοικτόν του στόμα τὸν ἀναποδογύρισε μ' ἀλαλαγμοὺς ὁ κόσμος, κ' εἰς τὴν πλατεῖαν ἔστησε τοῦ Μάρκου τοῦ ἀγίου τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας. Τὸ δουκικὸν ἔπαλάτι, ἡ γέφυρα τῶν στεναγμῶν, ποῦ ἄπειροι ἄθῳοι ἀπ' τὴν ζωὴν ἐπέρασαν εἰς τὰ βασανιστήρια, ἡ φυλακῆς ἡ σκοτειναῖς καὶ μολυβοστρωμέναις, ὅλα τὰ καταχθόνια τῆς τυραννίας μέσα ἀνοιχθήκαν! καὶ ἔθεσε τὸν δάκτυλον ὁ κόσμος ἐπάνω εἰς τὴν ὑπουλὴν, ἀπόκρυφην πληγὴν του, ποῦ χρόνια ἐφαρμάκευε τὸ καθαρὸν του αἷμα.

«Ζήτω οἱ Γάλλοι!» ἔκραζαν, «Ζήτω ὁ Βοναπάρτης!» καὶ ὁ Μασσαλιωτικὸς ἀντιλαλοῦσεν ὕμνος καὶ σπαρταροῦσεν ἡ καρδιὰ καὶ ἔβραζε τὸ αἷμα. —

Ἔ Ῥήγα, ὅσα μιὰ φορὰ στὸν ἐνθουσιασμόν μας ὠνειρευόμεθα οἱ δύο, τὰ μάτια μου τὰ εἶδαν. Μὰ ἔξαφνα ἐπόνεσα, τὰ δάκρυα ἐμὲ πῆραν γιὰτὶ στὴν λάμπιν τῆς χαρᾶς ἐκείνης καὶ τῆς μέθης τὸ φάντασμα ἐπέρασε τῆς δυστυχούς πατρίδος συννεφιασμένον καὶ χλωμόν καὶ ἀλυσοδεμένον. — Εἶπα στὸν Ναπολέοντα τὸν πόνον μου, κ' ἐκείνος ἐκάθισε καὶ ἔγραψε καὶ εἶπε: «Ἐχε θάρρος!

«Δάσε αὐτὸ τὸ γράμμα μου στὸν σύντροφόν σου Ρήγαν.
 «Ἐπέ τοῦ νὰ ἐνθυμηθῆ ὅτι ὀλίγον κῦμα
 «χωρίζει τὴν πατρίδα σας ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν,
 «καὶ πῶς τοῦ ἐλευθερωτοῦ τὸ κολοσσαῖον βῆμα
 «οὐδὲ ὠκεανὸς μπορεῖ νὰ τὸ ἀναχαιτίσῃ.
 «Τὸν περιμένω.» Ἄρπαξα τὸ γράμμα του καὶ ἦλθα.
 Βίχα στὰ πόδια μου πτερά, πτερά εἰς τὴν καρδιά μου.

Ρήγας.

Ἡ λάμψις τῶν ἐλπίδων μας, τῆς διηγῆσεώς σου
 τὰ μαγευμένα χρώματα ἐθάμπωσαν τὸν νοῦν μου.
 Ἀφήστέ με εἰς τὸ φῶς αὐτὸ νὰ συνειθίσω.—
 Στὸν Ναπολέοντα λοιπὸν! κατόπιν—στὴν Ἑλλάδα.
 Φίλοι, τί πόθος ἅγιος ἀρπάξει τὴν ψυχὴν μου!
 Νὰ ἀντικρύσω τὰ βουνά, τὸ κῦμα τῆς Ἑλλάδος,
 τὸ τέλος τῶν ἀγώνων μας, τὸ τέλος τῶν σκοπῶν μας!
 Τὰ ἅγια τῆς χρώματα καὶ πάλιν νὰ πατήσω
 σὰν ἄγγελος ἐκδικητής! Μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι,
 στὸ στήθος τοῦ τυράννου τῆς τὸ πόδι στηριγμένον,
 νὰ κράξω στὴν πατρίδα μου: «Καυμένη μάνα, σήκω!
 σήκω νὰ ἰδῆς τὴν λευθεριά τοῦ στὰ βουνά χαράζει!»

Κοσμάς.

Πόσοι καὶ πόσοι κάτω 'κεῖ προσμένουν μὲ λαχτάρα
 ν' ἀκούσουνε τὸ σύνθημα! Τὸ μάτι των ἀστράπτει
 καὶ ρίχνουνε εἰς τὸ σπαθὶ τυραννοφόρον χέρι.

Ρήγας.

Τὰ λόγια τοῦ ἀρματωλοῦ στὰ χεῖλη σου ταιριάζουν.
 ἴσα με τοὺς ἀρματωλοὺς ὁ ἅγιός μας κλῆρος
 μοῦ πλημμυρεῖ τὸ στήθος μου μὲ τρισαγίους πόθους.
 Ὁ κλῆρος κ' οἱ ἀρματωλοὶ! τοῦ ἔθνισμοῦ οἱ στύλοι.
 Ὁ κλῆρος—ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἐλπίς κ' ἡ πίστις,
 ὁ ὕμνος, ποῦ τοὺς θαυμαστοὺς τοῦ παρελθόντος ἤχους
 σῶζει κ' εἰς τὴν συνειδήσιν ξυπνίζει τοῦ παρόντος.
 ὁ γεωργὸς ποῦ ἔσπερνε μὲς στὸν βαρὺν χειμῶνα
 τὸν σπόρον τῆς ἀνοιξέως μ' εὐλογημένον χέρι.
 Ἐκεῖνοι—τὸ αἰώνιον κατὰ τυράννων μῖσος,
 οἱ ἱερεῖς τῆς 'λευθερίας, ποῦ στῶν βουνῶν τὰ ὕψη
 δὲν ἀφησαν τὸν λῆγον τῆς νὰ σβύσῃ τοὺς αἰῶνας
 οἱ φοβεροὶ ἐκδικηταὶ τῶν δούλων ἀδελφῶν τῶν!
 Αὐτοὶ στοῦ ἔθνους σήμερα θὰ δώσουν τὸν ἀγῶνα
 τοὺς πρώτους στρατιώτας του, τοὺς πρώτους στρα-
 [τηγούς του.

Κοσμάς.

Ἦ Ρήγα μου, ἀντάξια τοῦ ἐγενοῦς μας Γένους,
 ἀντάξια τῆς σκοτεινῆς μαρτυρικῆς του τύχης
 ὑπάρχουν καὶ τὰ ἔργα σου καὶ τὰ χρυσᾶ σου λόγια.
 Ναί, μὴ διστάζης, τέκνον μου, πῶς τοῦ παπαῦ τὸ χέρι
 ὅπου ὑψόνει τὸν σταυρόν, καὶ σπάθην θὰ κρατήσῃ!
 Τὸ χέρι, ποῦ σὰν ἔδινε μετάληψιν στοὺς δούλους
 ἐστάλαζε μὲς' στῆς καρδιαῖς τὸ μῖσος τῶν τυράννων,
 τὸ ἅγιόν μας λάβαρον αὐτὸ θεὰ ὑψώσῃ!

Κανταρτζῆς.

Παίδι μου, — ναί, ὡσὰν παιδί σὲ ἔχω ἀγαπήσει,
 ἀφ' ἧς στιγμῆς σ' ἐγνώρισα ὠραῖον παλληκᾶρι.
 Ἦλθες στὰ ξενὰ μοναχὸς καὶ ἄγνωστος ἀκούη,
 ἀλλὰ μαζί σου ἔφερνες τὸν πλοῦτον τῆς καρδιάς σου,
 ποῦ ὕστερα σ' ἐπροίκισε μὲ ἀμετρήτους φίλους.
 Τὸ τολμηρὸν τραγοῦδι σου μοῦ φάνη πῶς ἀντήχει,
 μέσ' στὴν τραμάρα τῆς σκλαβιάς, στὴν σιωπῆν τοῦ
 [τάφου,

ὡσὰν τῆς Ἀναστάσεως ὁ ὕμνος ὁ οὐράνιος.
 Ὁ νοῦς σου, ποῦ ἐφλόγιζεν ἀγάπη τῆς πατρίδος,
 τὸν δρόμον ἐκαθάρισε τὸν καταδασωμένον,
 ποῦ στὸν ναὸν τῆς λευθερίας ἐμπόδιζε τὸ βῆμα.
 τ' ὄνειρον ποῦ ἐνόμιζεν ἀδύνατον ὁ κόσμος,
 ἐσὺ τὸ κάνεις δυνατὸν μὲ τὸν μέγαν νοῦν σου.
 Ἐμπρὸς στὴν θύραν στέκομεν τῆς σωτηρίας τώρα.
 Σ' ἐσύντρεξα στὰ σχέδια, σ' ἀκολουθῶ στὴν πρᾶξιν.

Φώτιος.

Πιστὸς κ' ἐγὼ σ' ἀκολουθῶ στὴν ζάλην τῶν κινδύνων,
 εἴτε προσμένει θάνατος, εἴτε προσμένει νίκη.

Ἀργέντης.

Δὲν ξεύρω λόγια εὐμορφα, πολεμιστῆς δὲν εἶμαι.
 ἀλλ' ἔχω πατριωτισμὸν καὶ τὴν ζωὴν μου ἔχω,
 κ' εἴμ' εὐτυχῆς, στὸ ἔθνος μου ἐὰν τὰ θυσιάσω.
 Τὰ πλούτη μου εἶνε πολλὰ· τὰ ἔχω συναθροίσει
 μὲ κόπους, τιμιότητα καὶ μὲ οικονομίαν.
 Ὁ πόλεμος γιὰ νὰ τραφῆ χρημάτων ἔχει χρεῖαν.
 Τὰ πλούτη μου προσφέρονται στοῦ ἔθνους τὰς ἀνάγκας.

Οἰκονόμου.

Λυποῦμαι περισσότερο πῶς δὲν 'μπορῶ νὰ μείνω.
 Μὲ κατατρώγει πυρετὸς — ν' ἀναπαυθῶ πηγαίνω,
 καὶ αὔριον πολὺ πρῶτ' ἀναχωρήσω πρέπει.
 Συγχώρησέ με, χρήσιμος θαρρῶ δὲν εἶμαι πλέον.
 Ὁ, τι ἀπεφασίσετε, τυφλῶς ἐγὼ ἐγκρίνω.

Ρήγας (μετ' ἐνδιαφέροντος)

Ἀλήθεια, φαίνεσαι πολὺ χλωμὸς κ' ἀφανισμένος.
 Φρόντισε τὴν υἰγιάν σου, καλέ μου Οἰκονόμου.
 Καιρὸς δὲν εἶνε ν' ἀμελῆ κανένας τὴν ζωὴν του·
 ἔχει ἀνάγκην ἡ πᾶτρις ἀπ' τὰ παιδιὰ τῆς ὅλα.
 Πῆγαινε καὶ ἡσύχασε· θὰ σὲ ἰδῶ ἀπόψε,
 ἂν εὐκαιρήσω, εἰδεμῆ εἰς τὸ Τριεστὶ πλέον.
 Θεὰ περάσω ἀπ' ἐκεῖ διὰ τὴν Βενετίαν.
 (Ὁ Οἰκονόμου ἐξέρχεται, ἐνῶ ὁ Κανταρτζῆς ψιθυ-
 ρίζει εἰς τὸ οὖς τοῦ Φωτίου, ἀποβλέπων πρὸς τὸν
 ἀναχωροῦντα.)

Στάθης.

Ἄ, τέλος πάντων! ἡ χαρὰ μὲ πνίγει. Στὴν Ἑλλάδα!

Ρήγας.

Ἐκεῖ γενναῖε, Στάθη μου! ἐκεῖ σὲ περιμένει
 ἡ γαλανὴ μας θάλασσα, τὸ στάδιον τῆς δόξης.—
 Ἄλλ' ἄκουσε. Προτῆτερα ἀνάγκη νὰ ὑπάγῃς
 εἰς τὴν Κριμαίαν νὰ ἰδῆς τὸν Λάμπρο τὸν Κατσόνη.
 Θ' ἀναχωρήσῃς αὔριον, θεὰ σοῦ δώσω γράμμα.
 Θὰ κατεβῆτε ἀπὸ 'κεῖ εἰς συναπάντησίν μας.

Στάθης.

Πηγαίνω κ' εἰς τὰ πέριπα τῆς γῆς, ἐὰν μὲ στείλῃς.

Ρήγας.

Εἰς δυὸ τρεῖς ἡμέραις τὸ πολὺ ν' ἀναχωρήσω πρέπει.
 Ποιοὶ θὰ μὲ συνοδεύσουνε καὶ ποιοὶ ἐδῶ θὰ μείνουν,
 αὔριον θ' ἀποφασισθῆ. Ἐδῶ σὰς περιμένω.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΩΒΕΛΕΓΙΟΣ